

aligha is lehet vitázni, legfőljebb hangsúlyaival. Kedves költői a katolikus Vörösmarty (Babitsnak is legkedvesebb magyar elődje) és a kálvinista, de józanul realista Arany, akit ars poeticájában is példaképének vall (*Családfa*). Minket közelebből a Móra Ferenc költészetéről szóló, ezt a rokonszenves, de nem túlságosan jelentős lírát beleérzéssel és elfogulatlanul értékelő tanulmánya és a József Attiláról írott három esszéje érdekel. Ő jegyzi föl a nem lényegtelen életrajzi mozzanatot is: József Attila, Sík ajánlatára, Szegeden, nála akart 1936-ban doktórálni ritmikaelméleti tárgyú dolgozattal. „Nagy örömmre szolgálna — mondta neki a professzor —, ha annak alapján doktorrá avathatnák, és így a szegedi egyetem mintegy jóvá tehetné azt a fájdalmat, amelyet okozott neki.” Ha valaki kételkednék ezeknek az utólagos, már nem ellenőrizhető szavaknak igazában, üsse föl a minap megjelent *Mártír írók antológiájá*-ban a Mészáros Zoltánról szóló fejezetet: a pesti egyetemről kizárt, a Csillagbörtönből nemrég szabadult kommunista fiatalembert ugyancsak kész volt szigorlatra bocsátani Szegeden. Kár, hogy a Tömörkényről és Juhász Gyuláról kötetek elé készült, de önállóan is megálló bevezető tanulmányait a válogatás mellőzte.

Embernek volt Sík Sándor a legnagyobb. Legszebb versei közül való, amelyben a valóság, az élet, a szépség elsőbbségét panteisztikus hittel vállalja meg:

*Ó, Istenem, ha az én árva bodza-sípom
Egy századrészét el tudná füttyülni annak,
Amit te mondtál énnekem magadról
Egy parasztdal egyetlenegy sorában!*

(Bocsásd meg)

Két kezemen megszámlolhatóm Sík Sándor költői életművének maradandó, a magyar lírából ki nem téphető darabjait. De Juhász Gyula egyik aforizmájában azt mondja: „A legtöbb költő azért ír egy életen át, hogy egy verssel halhatatlanná lehessen.” Sík Sándornak ez sikerült. (*Ecclesia Szövetkezet 1969.*)

PÉTER LÁSZLÓ

NAGY DEZSŐ: SZÁNTÓ KOVÁCS JÁNOS

Szántó Kovács János pályafutásának jó néhány részlete, éppen a lelkes helytörténészek jóvoltából — ha kicsit amatőr szinten is — már eddig is ismert volt. Régi jogos igény, hogy elkészüljön egy teljes, igényes életrajzi feldolgozás. Nagy Dezső könyvében az újat és az eddig is ismert részletek összefogását egyaránt megtalálja az érdeklődő. A fenti várakozásnak e munka mégsem felelhet meg valójában. Az érthetetlenül mindössze ötszáz példányban megjelent kiadvány, mely rotaprint eljárással készült és nem került könyvforgalomba sem, nehezen teszi lehetővé, hogy a nagyközönség is megismerhesse. Ez viszont nem a szerző hibája. Nagy Dezső munkája a jelenlegi terjedelemben is feltétlenül megérdemelte volna, hogy kiadását komolyabb fórum is pártfogolja.

Nagy Dezső munkájának fő érdeme egy minden eddiginél teljesebb, új részekkel kiegészített Szántó Kovács-kép felvázolása. Az eddig leginkább ismert rész maga az 1894-es zendülés és az azt követő per volt, ahol Szántó Kovács János öntudatos, bátor magatartásával a későbbi mozgalom példaképévé vált. Nagy Dezső könyve most feltárja Szántó Kovács korábbi és későbbi pályafutásának eseményeit is. Nem kisebb erénye művének a gazdag néprajzi forrásanyag felhasználása. A szerző széles néprajzi ismeretei révén, a személyes és mások által összegyűjtött gazdag hagyomány, dal, költészeti anyag felhasználásával a mai ember számára is közelebb hozta, teljesebbé tette számunkra Szántó Kovács János rokonszenves alakját.

A szerző nem feledkezett meg arról sem, hogy Szántó Kovács cselekvéseinek, jelképesen tragikus pályafutásának egyéni és társadalmi indítékait számba vegye.

Szántó Kovács János az ellen a városháza ellen lázadt fel, ahol korábban rendőr volt, büntetését abban a Csillagbörtönben töltötte, ahol egykor börtönőr volt, s végül szegény napszámos (kubikos) emberként halt meg, ahogy valaha elkezdte. A mű értékes adalékokkal gazdagítja Vásárhely múltjának megismerését is. Ha a kép nem is teljes, sok mindent megtudunk a korabeli földmunkásság élet- és munkakörülményeiről, politikai küzdelméről is.

Nagy Dezső nemcsak azzal teszi teljesebbé az eddig megismert Szántó Kovács-portrét, hogy széles körű kutatásai során rendkívül gazdag forrásanyagot tudott felhasználni, hanem azzal is, hogy sikeresen elosztatja a Szántó Kovács személyével kapcsolatos tévhitet egész sorát. A börtönveiről szóló részben egyértelműen dokumentálja, hogy Szántó Kovácsot nem sikerült megfélemlíteni, lecsendesíteni. Kiszabadulása után pedig nem hunyázkodott meg, nem vonult vissza, hanem tántoríthatatlanul kitartott elvei mellett, működésével továbbra is gondot adva a hatóságoknak.

A gazdag forrásmennyiség felhasználásának kiemelése mellett ugyanakkor szükséges lett volna azok kritikusabb feldolgozása, különösen vonatkozik ez a visszaemlékezésekre. A gazdag forrásanyag ugyanis igen sok eltérést mutat, ezekkel talán nem értett volna az olvasót is megismertetni. Különösen szembetűnőek az eltérések az 1894-es zendüléssel kapcsolatos forrásokban. Hogy csak néhány ilyen problémára utaljunk: lényeges eltérés van az események elmondásában a különböző személyek vallomási jegyzőkönyve között, így pl. Nagy Sándor főkapitány és Póka alkaptány vallomása, valamint Szántó Kovács és a fentiek vallomása között. Még szembetűnőbb ugyanezeknek a bírósági tárgyaláson elmondott vallomásaik közötti, valamint a korábbi kihallgatásuk során elmondottakbani eltérés. Ezekről is sok lényeges pontban eltér ifj. Nagy Sándor írásban is fennmaradt visszaemlékezése, amire a szerző is hivatkozik. A fentiekből ítélve úgy véljük, hogy az eddig legismertebbnék tartott zendülés lefolyása, annak valós körülményei sem elég ismertek, ezért indokolt lett volna itt is elemzőbb, részletesebb kifejtés.

Részletesen foglalkozik a szerző Szántó Kovács életének utolsó időszakával, a kiadvány eleven, legtöbb újat adó része ez. Jóllehet a szerző a Párttörténeti Közlemények 1961. 2. számában megjelentetett egy tanulmányt, *Szántó Kovács János utolsó évei* címen, mégsem lett volna helyes e rész elhagyása, mivel összefoglalása így teljes, másrészt a tanulmánynál itt többet is ad a szerző. Mindenképpen helyes lett volna azonban a forrásazonosság mellett a helyenkénti szövegbeli azonosságra is utalni a szerzőnek. Végezetül pedig az önmagáért is beszélő színes idézett anyag nagy mennyisége mellett is több elvi, elemzőbb rész beiktatására lett volna szükség. (*A Magyar Munkásmozgalmi Intézet Füzetei, 1. sz. Népművelési Propaganda Iroda 1969.*)

FARKAS JÓZSEF

BIBLIOGRÁFIA VAJDA LÁSZLÓ MUNKÁSSÁGÁRÓL

A *Somogyi-könyvtár Kiadványai* címmel 1967-ben indult el a — formájában szerényke füzetekből álló — sorozat, Péter László szerkesztésében. Szigeti János Vajda László munkásságáról összeállított bibliográfiája éppen a tizedik a sorban. S a tizedik füzet külön is értékes: címszavakkal, s néhány szavas idézetekkel bizonyítja, milyen gazdag, nagy értékű életművet örökített ránk a két éve elhunyt Vajda László, a szegedi Tanárképző Főiskola egykori irodalomprofesszora.

Első közleménye 1931-ben jelent meg *Szociológiai irodalomszemlélet* címmel, az utolsó — a korábban írt, de már a halála után publikált — *A Móra-filológia munkaterve*. A kettő között az életmű, amelyből a nagyobb rész a Móra-oeuvre feltérképezésére jutott. Az író összegyűjtött műveit nagyrészt ő rendezte sajtó alá, s látta el jegyzetekkel. Nálánál jobban ezt senki nem tehetette meg. Felvillantja a bibliográ-